

કચ્છ જિલ્લો

- ❖ કચ્છ જિલ્લાની આજુબાજુ પૂર્વમાં બનાસકાંઠા, પાટણ અને મોરબી જિલ્લા, દક્ષિણ અને પશ્ચિમમાં અરબ સાગર, ઉત્તરમાં પાકિસ્તાનની સરહદ અને ઉત્તર-પૂર્વ રાજસ્થાન રાજ્ય આવેલું છે.
- ❖ કચ્છનું નામ કાચબા જેવા આકારને કારણે પડ્યું છે. પ્રાચીન નામ સિરકીક (બાણગંગા) હતું. કચ્છ પ્રાચીન સિંધુ સંસ્કૃતિનો ભાગ ગણાય છે.
- ❖ કચ્છના રણનો કાદવ કીચડવાળો વિસ્તાર બન્ની પ્રદેશ તરીકે ઓળખાય છે. જે પશુપાલન ઉદ્યોગ વધુ વિકસ્યો છે. જ્યારે કચ્છના અખતની બાજુમાં યુ આકારનું ફળદ્રુપ મેદાન કંઠીનું મેદાન તરીકે ઓળખાય છે.
- ❖ ક્ષેત્રફળ :- ૪૫,૬૫૨ ચો.કિમી. (વિસ્તાર દ્રષ્ટીએ ભારતનો સૌથી મોટો જિલ્લો)
- ❖ સ્થાપના :- તા.૧/૫/૧૯૬૦
- ❖ વડું મથક :- ભુજ

- ❖ મહત્વના શહેરો :- ગાંધીધામ, કંડલા, અંજાર, માંડવી અને મુન્દ્રા
- ❖ વસ્તી :- ૨૦,૯૦,૩૧૩ (૨૦૧૧)
- ❖ જીલ્લાનો ક્રમ :- ૧૩મો
- ❖ સાક્ષરતા :- ૭૮.૫૮ % (૨૦૧૧)
- ❖ વસ્તી ગીચતા :- ૦૪૬ એક ચો.કિમી (વ્યક્તિ દીઠ)
- ❖ જાતિ પ્રમાણ (૧૦૦૦ પુરુષોએ) :- ૯૦૭
- ❖ હવાઈ મથક :- ભૂજ
- ❖ વિધાનસભાની કુલ સીટો :- ૬ (અબસાડા, માંડવી, ભુજ, અંજાર, ગાંધીધામ (એસ.સી), અને રાપર)
- ❖ તાલુકાઓ :- ૧૦
 - (૧) ભૂજ (૨) લખપત (૩) અબસાડા (૪) નખત્રાણા (૫) માંડવી (૬) મુન્દ્રા (૭) અંજાર (૮) ભચાઉ (૯) રાપર (૧૦) ગાંધીધામ
- ❖ તાલુકા પંચાયતની સીટો :- ૧૦ (બેઠકો-૨૦૬)(ભાજપ-૧૨૪, કોંગ્રેસ-૮૮)(મુન્દ્રા-૨૦, ગાંધીધામ-૧૬, રાપર-૨૪, ભૂજ-૩૨, માંડવી-૨૦, નખત્રાણા-૨૦, અબસાડા-૧૮, લખતર-૧૬, અંજાર-૨૦, ભચાઉ-૨૦)
- ❖ જિલ્લા પંચાયત સીટ :- ૪૦ (ભાજપ-૨૭, કોંગ્રેસ-૧૩)
- ❖ જિલ્લા પંચાયત પ્રમુખ :-
- ❖ જિલ્લા પંચાયત ઉપપ્રમુખ :-
- ❖ નગરપાલિકાઓ :- ૬ (૧) અંજાર-૯, (૨) ભુજ-૧૧, (૩) ગાંધીધામ-૧૩, (૪) માંડવી-૯, (૫) ભચાઉ અને (૬) રાપર)
- ❖ ગામડાંઓ :- ૯૫૦
- ❖ ગ્રામ પંચાયત :- ૬૯૫
- ❖ શહેરોની સંખ્યા :- ૮
- ❖ હવાઈમથક :- ભૂજ
- ❖ આરટીઓ નં. :- GJ-12
- ❖ એસટીડી કોડ નંબર :- ૦૨૮૩૨
- ❖ રાષ્ટ્રીય ધોરી માર્ગ :- ૮ / અ
- ❖ બંદરો :- કંડલા (ગુજરાતનું સૌથી મોટું બંદર), જખૌ, મુન્દ્રા, માંડવી, કોટેશ્વર,
- ❖ કિલ્લો :- મણિયારો, શેઠાનો, શેઠાનો અને લખપતનો કિલ્લો
- ❖ પર્વતો :- ભુજીયો, ધીણોધર, કાળો, ખાવડો, લીલીયો, ગારો, ખાત્રોડ, કિરો, ધબકો, માંડવા, ઝુરો, વરાલ, ઉમિયા, ખડિયો, હબા ડુંગર.
- ❖ નદીઓ :- ખારી, રૂદ્રમાતા, કનકાવતી, રુકમાવતી, ભુખી, વેખડી, કાળી, ખારોડ.સુવિ, નાગવતી, ઘરૂડ, સાકાર, ભાદર
- ❖ વાવ :- સેલોરવાવ , દુધિયા વાવ (ભદ્રેસર)
- ❖ તળાવ :- હમીરસર તળાવ (ભુજ), અલીયાસર (અબસાડા), કુલસર (ભદ્રેસર)

- ❖ દરિયાકિનારો :- ૪૦૬ કિ.મી.
- ❖ જળાશયો (ડેમ) :- કનકાવતી ડેમ, નાગમતી ડેમ,ફતેહગઢ ડેમ, નિરોણ ડેમ
- ❖ નદી કિનારે વસેલા શહેર :- રામપર વેકરા (રૂકમાવતી) અને માંડવી(કનકાવતી)
- ❖ મુખ્ય પાકો :- બાજરી, જુવાર, ખારેક, ઇસબગુલ,ઘઉં .
- ❖ જમીનનો પ્રકાર :- રેતાળ, ખનીજવાળી
- ❖ ઉદ્યોગો:- કંડલામાં રાસાયણિક ખાતર બનાવવાનું કારખાનું આવેલું છે. મીઠાઉદ્યોગ, પશુપાલન ઉદ્યોગ, શીપીંગઉદ્યોગ, સુતરાઉ કાપડ, વગેરે
- ❖ અભયારણ્ય :- નારાયણ સરોવર ચિંકારા અભયારણ્ય, સુરખાબનગર અભયારણ્ય(અબસાડા) તથા ધુડખર અભયારણ્ય (નાનું રણ)
- ❖ ડેરી :- માધાપર, માધવપુર(ભૂજ) અને સરહદ ડેરી (અંજાર)
- ❖ થર્મલ વિદ્યુત મથક :- પાનઝ્યો અને કંડલા
- ❖ ખનીજ :- ગુજરાતમાં પાનઝ્યો ખાતે લિઝનાઈટ નો સમગ્ર ભારતમાં સૌથી વધુ જથ્થો સંગ્રહાયેલો છે. બેન્ટોનાઈટ અને યુનાનો પથ્થરના ઉત્પાદનમાં પ્રથમ સ્થાન ધરાવે છે.ચિરોડી,મુલતાની માટી અને અકીક પણ મળી આવે છે.
- ❖ જોવાલાયક સ્થળો : આઈના મહેલ (ભૂજ), પ્રાગ મહેલ (ભૂજ), હમીરસર તળાવ (ભૂજ), જેસલ-તોરલની સમાધી (અંજાર), નારાયણ સરોવર, કોટેશ્વર (લખપત), આશાપુરી માતાનો મઠ (ગઢશીશા), હાજીપીર, કચ્છ મ્યુઝીયમ, પ્રાચીન નગરના અવશેષો(ઘોળાવીરા), ભદ્રેશ્વર, મુન્દ્રા, માંડવી, શિકારપુર (ભચાઉ),સુરકોટડા(રાપર) અને દેશલપર(નખત્રાણા),નારાયણ સરોવર કોટેશ્વર(લખપત),કચ્છ સંગ્રહાલય,

વિશેષ નોંધ

- ❖ વિસ્તારની દ્રષ્ટીએ ભારતનો સૌથી મોટો જીલ્લો કચ્છ છે.
- ❖ મોટું રણ સફેદ રણ સુરખાબનગર અને નાનું રણ સૌન્દર્ય છે.
- ❖ ગુજરાતમાં છેલ્લે સૂર્યાસ્ત આ જિલ્લામાં થાય છે.
- ❖ કચ્છમાં ૪૦ સે.મી.ઓછો વરસાદ પડે છે.
- ❖ કચ્છની એક વિશિષ્ટ સંસ્કૃતિ છે. ભારતના ક્રાંતિવીર શ્યામજી કૃષ્ણ વર્માની ભૂમિ છે.
- ❖ કચ્છના નાના રણ અને નળસરોવર વચ્ચેનો પ્રદેશ ઝાલાવાડ ત્સીકે ઓળખાય છે.
- ❖ કચ્છના મોટા રણમાં સુરખાબ પક્ષીઓ શિયાળામાં મોટા પ્રમાણમાં આવે છે.
- ❖ આ જિલ્લામાં ઘોરડ પક્ષી વધુ જોવા મળે છે.
- ❖ ભારતભરમાં જંગલી ગધેડા (ધુડખર) પણ કચ્છના નાના રણમાં જોવા મળે છે.
- ❖ કંડલા ભારતનું મોટું અને એકમાત્ર મુક્ત વ્યાપારી બંદર છે. ૧૯૫૫આ આંતરાષ્ટ્રીયમહાબંદર જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. ઈ.સ.૧૯૬૫માં કંડલા ભારતનું સૌથી પ્રથમ SEZ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.
- ❖ ગાંધીધામ ઔદ્યોગિક શહેર છે.
- ❖ આદિપુર એ કચ્છનું શૈક્ષણિક શહેર છે.

- ❖ અંજાર સુડી-ચખા તથા ચાદરો, ઓછાડ, લુંગી માટે પ્રખ્યાત છે.
- ❖ દરિયાકિનારે આવેલા નારાયણ સરોવર અને કોટેશ્વર યાત્રાધામો છે.
- ❖ લખપત તાલુકાના પાનન્દ્રોમા લીઝનાઈટનો વિશાલ જથ્થો છે.
- ❖ માંડવી રમણીય અને સુંદર શહેર છે.
- ❖ ગુજરાતમાં સૌથી વધારે ઘેટાં બકરાં કચ્છ જીલ્લામાં છે.
- ❖ ઊંટના પ્રજનનમાટે ઘોરી કેન્દ્ર જાણીતું છે.
- ❖ હડપ્પા સંસ્કૃતિનું મહત્વનું કેન્દ્ર ધોળાવીરા કચ્છ જિલ્લામાં આવેલ છે.
- ❖ ડાયનાસોરના સૌથી વધુ ઈંડાઓનો સમૂહ અશ્મિભૂત મળી આવ્યા હતા.
- ❖ ગુજરાતનું સૌથી જૂનું મ્યુઝીયમ કચ્છ મ્યુઝીયમ ભૂજમાં આવેલું છે.
- ❖ કચ્છ ખારેક અને ખજુરના ઉત્પાદનમાં પ્રથમ સ્થાન ધરાવે છે. મુન્દ્રામાં ખારેક સંશોધન કેન્દ્ર પણ આવેલ છે.
- ❖ કચ્છ જિલ્લામાં લિઝનાઈટ કોલસો મોટા પ્રમાણમાં મળી આવે છે.
- ❖ કચ્છ 'અજરખત' નામની બ્લોક પ્રાંત ટેકનીક માટે જાણીતું છે .કચ્છ જિલ્લામાં કંઠીનું મેદાન આવેલું છે.
- ❖ ધીણોધર ડુંગર કચ્છનો સૌથી ઉંચો ડુંગર છે. અને ભાદર કચ્છની સૌથી લાંબી નદી છે.
- ❖ કંડલા ગુજરાતનું એક માત્ર સૌથી મોટું આંતરરાષ્ટ્રીય બંદર છે.
- ❖ કચ્છમાં રાજ્યનું ૭૦% મીઠું પકવે છે અને નિકાસ કરે છે.
- ❖ માંડવી લાકડાના નવા જહાજો ખરીદી તથા સમારકામ થાય છે.
- ❖ ભુજ સોના ચાંદીના કલાત્મક આભૂષણો માટે જાણીતું છે.
- ❖ સૌથી વધુ ૯૭ નદીઓ કચ્છ જિલ્લામાં આવેલી છે.
- ❖ ગુજરાતનો સૌથી લાંબો દરિયા કિનારો ૪૦૦ કિલોમીટર વિસ્તાર ધરાવે છે.
- ❖ દર વર્ષે રણોત્સવ ઘોરડો ગામે ભરાય છે.
- ❖ રાપરમાં ત્રિકમ સાહેબની સમાધી છે.
- ❖ કચ્છના રાજવીઓના કુળદેવી આશાપુરા માતાનું મંદિર (માતાનો મઠ)
- ❖ ભદ્રેશ્વર જૈનોનું તીર્થધામ છે જે પ્રાચીનકાળમાં ભદ્રાવતી તરીકે ઓળખાતું હતું.
- ❖ કચ્છના રણને આગળ વધતું અટકાવતી કુદરતી રચના તે સુરજબારી છે.
- ❖ કંડલા ભારતનું મોટું અને એકમાત્ર મુક્ત વ્યાપારી બંદર છે.
- ❖ લખપત તાલુકાના પાનન્દ્રોમાં લિઝનાઈટનો વિશાળ જથ્થો છે.
- ❖ કચ્છના સમુદ્રકિનાર નજીક આવેલ મેદાનને ' કંઠીનું મેદાન' કહેવામાં આવે છે.
- ❖ માંડવીમાં એશિયાનું સૌથી પહેલું વિન્ડફાર્મ અને ટી.બી સેનેટોરિયમ આવેલું છે.

gnanbhandar.com